

Hvad er religion?

Ethvert videnskabeligt fag vil gerne præcist kunne forklare, hvad man undersøger. Biologer studerer fx alle levende organismer, mens lægevidenskabben interesserer sig for den menneskelige organisme. Religionsvidenskab er optaget af religion. Ligesom "levende organismer" er en fællesbetegnelse for forskellige former for liv, fra celler til mennesker, så er religion også en samlebetegnelse. Men for hvad? Vi er ikke i tvivl om, at billederne på side 14 handler om religion, men vi mangler stadig at definere, hvad religion er. En definition skal være så bred, at den kan indeholde alt det, vi umiddelbart opfatter som religion. Samtidig skal den være så snæver, at den udelukker det, vi ikke mener er religion. Definitionen skal med andre ord afgrænse fænomenet religion fra det, der ligner, men ikke er, religion. Er Scientology fx en religion? Den opfattes af religionsforskere som en religion, men er ikke godkendt som tros-samfund i Danmark. Og hvad med de FCK-tilhængere, der i 2005 søgte om tilladelse til, at deres fanklub blev godkendt som religion?

ØVELSE 3

DEFINITION AF RELIGION

- Læs definitionerne nedenfor. Lav et mindmap over alle de aspekter ved religion, som nævnes. Diskuter, om der er dimensioner, der mangler.
- Prioriter definitionerne. Placer den definition først, som bedst definerer religion. Begrund, hvorfor du har prioriteret top og bund, som du har.
- Hvilke billeder på side 14 illustrerer bedst de religionsdefinitioner, som du har prioriteret højest? Er der billeder, der slet ikke passer til de definitioner, du har valgt?

Citat 1:

Religion [...] er ønsketænkning efter min opfattelse. Noget man brugte i gamle dage for at forklare ting, som man i dag kan forklare med videnskab. Jeg tror, at i fremtiden har videnskaben taget over, og det meste religion er død.

ask.iblog.dk

Citat 2:

Religion er et kulturelt system og en social mekanisme (eller institution), som styrer og fremmer idealfortolkningen af tilværelsen og idealpraksis ved henvisning til én eller flere transempiriske magter.

Armin Geertz

Citat 3:

Den indre trang til tilbedelse synes altid at have været der; men fordi mennesket selv er hjælpeløst, kan det kun tilbede det, som det finder godt og magtfuldt.

G.A. Parwaz

Citat 4:

I religionens basis finder vi normalt tro på en eller flere magter, som opfattes som højere-stående personer, der er ældre end mennesker og uafhængige af dem. Mennesket og de menneskelige kollektiver indtager en holdning af afhængighed af disse væsener, og dette afspejles i deres opførsel, etisk eller rituelt, og i en tro på muligheden for at kommunikere med disse højere magter.

Ugo Bianchi

Citat 5:

Når ét menneske lider af vrangforestillinger, kalder vi det sindssyge – når mange mennesker lider af vrangforestillinger, kalder vi det religion.

Richard Dawkins

Citat 6:

Religion er intet andet end Guds love og Guds befalinger, og Gud er én, uanset om Han kaldes Krishna, Jehova, Allah osv. [...] Ufuldkommen religion er religion, hvor vi tilbeder Gud for at opnå materielle fordele, tryghed, sundhed, frelse eller befrielse. Som Janis Joplin sang det: "O Lord, won't you give me a Mercedes Benz?" En sådan religion er en bleg afglans af virkelig religion og mere et forsøg på at udnytte og drive forretning med Gud. Religionens virkelige formål er ikke i denne verden og i dette liv. [...] Religion er kun god og aldrig dårlig. Falskhed, hykleri, snæversynethed og kompromitterende og udvandede budskaber er kun udtryk for menneskelige svagheder, der har sneget sig ind og blandet sig med den ægte religions egentlige værdier og budskaber.

Leif Asmark Jensen

Citat 7:

Mennesket skaber religionen – det er ikke religionen, der skaber mennesket. [...] Religion er den betrængte skabnings sukken, følelsen af en hjerteløs verden, ligesom den er den åndløse tilstands ånd. Den er folkets opium. Ophævelsen af religion som folkets illusoriske lykke er dets virkelige lykkes fordring.

Karl Marx

Citat 8:

Religion har forestillinger om håb og ideer [...]. Men ud over det, der foregår inde i hovedet, skal religion også have et praktisk og et normativt indhold. Det vil sige, at ideerne skal have indflydelse på den troendes liv, værdier og handlinger. [...] Desuden skal den overbevisning, man nærer, være dybfølt. Der skal være en vis modstand i overbevisningen, så man ikke blot skifter den ud, når en ny bliver foreslået.

Carolina Schaffalitzky

Citat 9:

Enhver rite, enhver myte og enhver trosforestilling eller guddommelig skikkelse afspejler en oplevelse af det helliges dimension [...]. Bevidstheden om en virkelig og meningsfuld verden er inderligt forbundet med opdagelsen af det hellige. [...] At leve som et menneskeligt væsen var allerede i de ældste kulturer i sig selv en religiøs handling, for seksuallivet, arbejdet og det at få føden havde en sakramental betydning. Med andre ord; at være – eller rettere at blive – et menneske er ensbetydende med at være "religiøs".

Mircea Eliade

Oplysninger om citaternes forfattere findes på side 279.

Hvordan undersøger man religion?

Biologerne kan ved hjælp af mikroskoper undersøge levende organismer. Guds eksistens kan derimod hverken be- eller afkræftes ud fra objektive undersøgelser. Faktisk beskæftiger religionsvidenskab sig slet ikke med Guds eksistens. Faget mener nemlig, at religion er et *menneskeskabt* fænomen. Man undersøger derfor de *mennesker*, der mener, at Gud eksisterer. Religionsvidenskaben er interesseret i, hvordan menneskers forestillinger om det metafysiske kommer til udtryk i skrifter, genstande, ritualer, etik, normer, fællesskaber, politiske institutioner osv. Det kan man undersøge gennem religiøse hjemmesider, billeder, statistikker, tekster og interviews.

TEKST 2

Religionshistoriker Mikael Rothstein om religionsvidenskab

Jeg studerer i princippet religiøse mennesker på samme måde, som biologer studerer frøer, for nu at sige det lidt firkantet. Biologer er jo heller ikke frøer. [...] I min branche er der en tilbøjelighed til, at man er mindre religiøs, jo mere man studerer det. [...] I de historiske kil-

der kan vi jo se, hvornår guderne bliver opfundet, og hvordan folk konstruerer deres religiøse verdensbilleder i sociale processer. Religioner er noget, mennesker laver på samme måde, som de laver fodboldkampe og kogebøger.

Jyllands-Posten, 10.10.2002

I faget religion er det vigtigt, at du kan vurdere, om tekster er udtryk for en **udefra-synsvinkel** på religion, eller om der er tale om en tilhængers **indefra-synsvinkel** (se kapitel 18, side 262). Som tekst 2 viser, repræsenterer religionsvidenskaben en udefra-synsvinkel på religion. Den afviger fra en indefra-synsvinkel, der er den religiøse tilhængers syn. For den troende er Gud ikke skabt af mennesket, men eksisterer derimod uafhængigt af mennesket selv. Når religionsvidenskaben undersøger, hvordan verdén ser ud fra de religiøses perspektiv, og hvordan det *opleves* at være religiøs, skal den, der betragter religion udefra, undersøge den indefra, dvs. gennem de troendes øjne.

To tilgange til religion

Den religionsvidenskabelige udefra-synsvinkel kan have forskellige metodiske tilgange til religion. I denne bog vil vi præsentere to tilgange.

I **religionsfænomenologien** – læren om hvordan det religiøse kommer til syne – interesserer man sig for religioners *indhold*. Man undersøger religionens forestillinger om Gud, myter, ritualer, helligsteder eller etik. Disse fænomener undersøger man *på tværs* af forskellige religioner for derigennem at afdække religiøse *fællestræk*. Man skræller det sociale, historiske og kulturelle lag af for at nå ind til religionens kerne eller essens. En fænomenologisk tilgang til billedet af gudstjenesten i Christiansborg Slotskirke (se side 14) vil

fokusere på gudstjenesten som ritual, præsten som formidler mellem Gud og menigheden samt de religiøse forestillinger, der kommer til udtryk i de myter fra Det Gamle og Det Nye Testamente, som læses op under gudstjenesten.

I **religionssociologien** undersøger man religion som et *socialt* fænomen, der spiller en rolle for individer og grupper samt for et samfunds sammenhængskraft. Man beskæftiger sig fx med, hvilken *funktion* og betydning religion har, hvordan religiøse grupper er organiseret, hvordan forholdet er mellem religiøse minoriteter og majoriteten, eller hvilken sammenhæng der er mellem forskellige sociale klasser og religiøsitet. Religionssociologen interesserer sig derfor ikke for det religiøse indhold i gudstjenesten, men for folkekirken som institution, dens forhold til staten, og hvilke mennesker der går til gudstjeneste.

ØVELSE 4

TO TILGANGE TIL RELIGION

- Hvilke billeder i collagen (side 14) viser primært noget om religioners indhold og derfor af særlig interesse for religionsfænomenologien? Hvad viser de om religioners indhold?
- Hvilke billeder viser primært noget om religioners funktion for individet og i samfundet? Hvad viser de om religioners rolle i det senmoderne samfund?

Brillekursus

Når man arbejder inden for religionsfaget, er det vigtigt, at man er bevidst om fagets særlige tilgang til virkeligheden, og at man kan anvende fagets centrale begreber. Opgaven nedenfor er en øvelse i at anvende begreberne og betragte virkeligheden gennem religionsfaglige briller.

ØVELSE 5

ANVENDELSE AF DE RELIGIONSFAGLIGE BRILLER

- Repeter kapitlets centrale begreber og tilgange:
Indefra / udefra – sekularisering / afsekularisering – affortryllelse / genfortryllelse – den religiøse aktør – pluralisme – synkretisme – institutionaliseret / ikke-institutionaliseret religion – maksimalisme / minimalisme – religionsfænomenologi / religionssociologi.
- Anvend begreberne i din karakteristik af Anne Behrs holdning i tekst 3.
- På hvilke måder afspejler teksten centrale træk ved religion i det senmoderne Danmark?
- Hvordan passer beretningen ind i den statistiske undersøgelse af danskernes religiøsitet (side 13)?
- Hvilke sider af beretningen ville henholdsvis en religionsfænomenolog og en religionssociolog være interesseret i?